

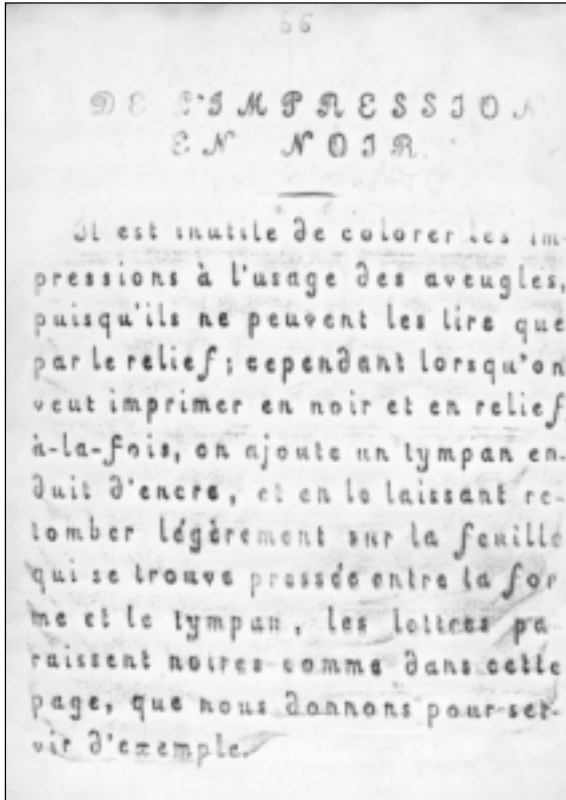
Ex officina

Guillié's tyflografie Bij 'blindendruk' (tyflografie) rijst meteen de naam van Louis Braille (1809-1852), die zelf op drie jaar door een ongeval het gezichtsvermogen verloor. Uit bestaande puntschriftsystemen ontwikkelde hij in 1829 zijn alfabet, dat wereldwijd werd verspreid.

Al in 1786, onder invloed van de Verlichting (Denis Diderot (1713-1784), *Lettre sur les aveugles à l'usage de ceux qui voient* (1749), op de eerste plaats een verdediging van de Verlichting en de ontkenning van een godheid), verscheen het eerste echte blindenboek in reliëf, *Essai sur l'éducation des enfants aveugles* van Valentin Haüy (1745-1822), de grote promotor van de tyflografie, die in Duitsland werd gecreëerd. Dit cursiefschrift deed het niet zo goed, daarom was de 'stekeldruk' (1809) van Johann Wilhelm Klein (1765-1848) zeer welkom. Daar werden de letters in 'punten' in het papier gestoken. In Engeland creëerde William Moon (1818-1894) een reliëfschrift (1885) met eenvoudige Latijnse karakters.

De controversiële medicus Sébastien Guillié (1780-1865) is in tegenstelling tot de anderen in de boekhistorische context helemaal vergeten. Hij was directeur van het Parijse Koninklijke Instituut voor Jonge Blinden. Dit was in 1785 door Haüy opgericht nadat hij in 1784 de blinde Weense componiste en pianiste Maria Theresia von Paradis (1759-1824) had ontmoet. Het werd gevestigd in het hospitaal Quinze-Vingts, dat in 1260 door Lodewijk IX (1214-1270) werd gesticht voor vijftien keer twintig patiënten, spoedig nagevolgd in Padua, Venetië en elders, maar verhuisde later. Braille was er Guillié's leerling. Nog in andere publicaties neemt Guillié het op voor de blinden en deed vooral onderzoek naar staar, waarvoor hij duur een bedenklijk product verkocht.

In 1817 publiceerde hij *Essai sur l'instruction des aveugles ou exposé analytique des procédés employés pour les instruire*, gefinancierd door koning Louis-Philippe (1773-1850) (Centrale Bibliotheek, Tabularium, 8A4090, met herkomst S.J. Antwerpen en L[odewijk Vincent] Donche (1769-1857), jezuïet en stichter van de zusters der Christelijke Scholen te Vorselaar; geschonken door S.J. Heverlee). Daarin zet hij, geïllustreerd met etsen, alle mogelijke technieken uiteen die blinden kunnen aanleren, nadat hij enkele hoofdstukken aan de psychologie en de mogelijkheden van de blinden wijdt. Een belangrijk deel gaat over letters in reliëf, druk, boeken en schrift. Het boek is 'Imprimé par les aveugles, et se vend à leur bénéfice, à l'institution', onder leiding van Jean-Louis Chanson, de drukker van de instelling. In 1819 liet hij een verkorte versie drukken in reliëfschrift, met een algemene inleiding en uitsluitend de tekst over schrift en druk. Het lijkt veeleer een marketingproject. Dat mag blijken uit de inleiding bij de tweede editie van 1820 (Centrale Bibliotheek, Tabularium, R3B2925), die in 1827 wordt herdrukt, waarin hij stelt dat dit voor een breed publiek is bedoeld. Deze publicatie is wel belangrijk omdat ze gedrukt is in zijn reliëfschrift door de blinden zelf, en hij er net de druktechniek in uiteenzet en hoe blinden die kunnen aanleren. Hij legt er voor een blind én voor een ziend publiek uit hoe het werkt. Jacques-Gabriel Clousier (fl. 1767-1804), drukker en boekhandelaar, speelde een belangrijke rol in de realisatie van het procédé zelf. Guillié noemt hem ook uitdrukkelijk, maar laat na Haüy naar waarde te vermelden. Voor deze techniek was een zeer stevige pers nodig én het sterkste papier. Clousier gebruikte daarom niet de nieuwe cilinderpers maar de traditionele, zij het verstevigde, staande pers.

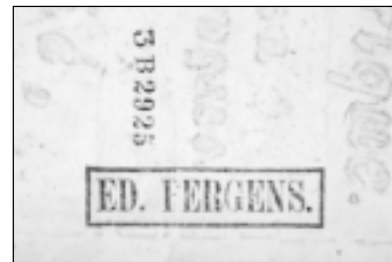

'L'impression en noire', in: Sébastien Guillié, *Notice historique sur l'instruction des jeunes aveugles*, 2de ed., Parijs 1820, p. 56. K.U.Leuven, Centrale Bibliotheek, Tabularium, R3B2925

Het gaat hier om een 'omgekeerde' indruk, blinddruk in reliëf, niet gezet in spiegelbeeld zoals de gewone druk, omdat die niet moet worden omgedraaid maar van de versozijde in het papier 'gedrukt'. Zo moest elke bladzijde afzonderlijk worden gedrukt en werden de twee bladzijden rug aan rug aan elkaar gekleefd. Bij de verschillende procedés zijn pogingen gedaan de tussenruimte te verstevigen om de druk van de vingers te weerstaan. Volgens Guillié is het voldoende de tekst in reliëf tegenover elkaar te leggen en de bladen alleen aan de rand te lijmen. De bladen moeten in een band met stevig karton worden gebonden, om de reliëfdruk te beschermen. Hij wijdt een bladzijde aan 'l'impression en noire'. Dit is onnodig, benadrukt hij, omdat blinden het immers niet kunnen lezen. Toch maakt hij een bladzijde zwart en legt tech-

nisch uit hoe dat moet, marketing dus.

In 1819 wordt Guillié's boek van 1817 in Londen in het Engels vertaald en herdrukt in 1894. De anonieme Engelse vertaler (wellicht de Quaker en chemicus Richard Phillips (1778-1851), die de uitgave bekostigt) draagt zijn vertaling op aan Edward Jenner (1749-1823), die met de koepokinenting begon (1796).

Eigendomsstempel van Eduard Pergens op het titelblad.

Het exemplaar van het reliëfboek uit 1820 in het Tabularium komt uit de bibliotheek van Eduard Willem Gerard Pergens (1862-1917), oftalmoloog, oto-rino-laryngoloog en paleontoloog te Maaseik. Hij haalde te Leuven een doctoraat in de natuurwetenschappen in 1883 en werd doctor in de geneeskunde in 1888. Hij specialiseerde zich te Straatsburg, Berlijn en Wenen. In 1920 werd zijn verzameling aan het Natuurhistorisch Museum te Maastricht geschonken. Zijn bibliotheek werd verspreid. Het boek werd in 1948 bij een Leuvense boekhandel aangekocht.

Chris Coppens

Literatuur

I. Ross, *Journey Into Light. The story of the education of the blind*, New York 1950.

Nationaal biografisch woordenboek, 3, Brussel 1968, p. 658-660.

D.B. Weiner, The Blind Man and the French Revolution, *Bulletin of the History of Medicine*, 48, 1974, p. 60-89.

D.M. Albert, Introduction, in: [reprint van Guillié (1894) & Moon], Birmingham (AL) 1987 ("Privately printed for the members of The Classics of Ophthalmology Library").

Een slagerszoon met een brilletje In het Universiteitsarchief is de inventarisatie van het archief van rector Honoré van Waeyenbergh (1891-1971) bijna afgerond. Dit archief geeft kijk op het wel en wee van de archiefvormer met soms heel aardige documenten.

De vaderlandse geschiedenis heeft mgr. Van Waeyenbergh meer dan één rol toebedeeld: veteraan van de Grote Oorlog, rector magnificus van 's werelds grootste katholieke universiteit en verzetsheld van de oorlog 1940-45. Aan deze heroïsche status kwam bruusk een einde in het begin van de jaren zestig. De emeritaatsgrens, die hij zelf terugbracht tot zeventig jaar, werd hem fataal. Aan de vooravond van de Leuvense revolte belandde de rector als één van de eersten op de 'academische guillotine'. Bij de kapper vernam hij de beslissing van kardinaal Suenens. Gedegradeerd tot erector magnificus verhuisde hij naar een pand aan de rand van het Schaarbeekse Josaphatpark. Vandaaruit zag Van Waeyenbergh met lede ogen hoe zijn alma mater zich overgaf aan de 'aberraties' van 'regionalisten' en hoe de secularisatie 'dramatische' proporties aannam. Monseigneurs moesten wijken voor 'guerillero's', terwijl de Franstaligen 'verdreven werden' naar de bovenloop van de Dijle. Verbitterd stierf de rector in het priestertehuis Emmaüs in Korbeek-Lo op 19 juli 1971.

Dichtbij de Brusselse Grote Markt, boven de slagerij van vader Louis, zag Honoré in 1891 het levenslicht. Na zijn retorica te Hoogstraten belandde hij via het Groot-Seminarie van Mechelen aan de Leuvense universiteit. Zijn studie werd onderbroken door de Eerste Wereldoorlog. De alma mater sloot haar deuren en de jonge seminarist nam vrijwillig dienst als brancardier aan het IJzerfront. Getroffen door een granaatscherf in Ramskapelle werd hij gehospitaliseerd in

De jonge seminarist Van Waeyenbergh met een door een granaatscherf verwonde arm, Manchester, voor 7 januari 1915. Links commandant Laurent, rechts kolonel Ruquoy.

Manchester. Daarna keerde hij terug naar *Flanders Fields* als secretaris van mgr. Jean Marinis (1897-1942). De hoofdaalmoezenier van het Belgische Leger belastte hem met het onderwijs van de Mechelse seminaristen in de loopgraven. Cursusnotities en oefenschriftjes van een student bleven bewaard in het persoonlijke archief.

Na de Duitse capitulatie keerde Van Waeyenbergh terug naar Leuven. In 1919 werd hij door kardinaal Mercier tot priester gewijd, in 1924 gevolgd door zijn promotie tot doctor in de klassieke filologie met grote onderscheiding (manuscript van zijn proefschrift). Na een korte carrière als leraar retorica en later directeur van de aartsbisschoppelijke colleges te Lier en Antwerpen (lesvoorbereidingen), ging kanunnik Van Waeyenbergh in september 1936 terug naar de alma mater waarvan hij vice-rector werd. Belast met studenten-aangelegenheden opende hij de jacht op 'zedeloze' studenten, kotbazen en herbergiers, een strijd die hij ook als rector magnificus onvermoeibaar voortzette. Dit alles vond zijn neerslag in een reeks tuchtdossiers en circulaire's met rectorale verordeningen, een onontgonnen bron voor een nieuwe generatie mentaliteitshistorici.

Rector Van Waeyenbergh met veldmaarschalk Montgomery (1887-1976) ter gelegenheid van diens eredoctoraat, 5 april 1946, vergezeld van (v.l.n.r.) sir Hughe Knatchbull-Hugessen (1886-1971), ambassadeur van Groot-Brittannië, vice-rector mgr. Fernand Litt (1905-1965) en Geoffrey W. Harrison (1908-1990), eerste secretaris van de Britse ambassade. Achter de rector professor Leon van der Essen (1883-1963), secretaris-generaal van de universiteit. Op de achtergrond de zwaar getroffen Sint-Michielskerk. Met dank aan Norbert Moermans

Zonder te willen verglijden in een *histoire bataille* kan men constateren dat de rector zich vaak ophield in de vuurlinie. Hij was nog geen twee maanden in functie als rector toen de Duitsers zich meester maakten van de stad. Van Waeyenbergh wierp zich op als de engelbewaarder van krijgsgevangen of in last geraakte professoren en studenten (bemiddelingsdossiers). Met hand en tand verdedigde hij de autonomie van zijn universiteit. Hij slaagde erin een langdurige sluiting van de universiteit te vermijden. Het Arenbergpark werd op last van de rector herschapen in een gigantisch aardappelveld en ook de kolenbedeling werd door hem persoonlijk gecoördineerd (aanplakbiljetten met rectorale verordeningen inzake de aardappelooft en de kolenbedeling). Naarmate de oorlog vorderde en zijn contacten met de bezetter toenamen, groeide bij de rector ook het verzet. Vrijzinnige en Joodse studenten, die de verduistte ULB ontvluchtten, kregen onderdak te Leuven. In februari 1943 eiste de bezetter in het raam van de verplichte *Arbeitsdienst* de inschrijvingslijsten op. Van Waeyenbergh

deed de documenten in metselen in de universiteitshal en trok naar Brussel met collegae-rectoren om tegen de gang van zaken te protesteren. Het leverde hem achttien maanden cel op. Pas na bemiddeling van koningin Elisabeth en de Heilige Stoel mocht hij Sint-Gillis vroegtijdig verlaten en werd zijn straf omgezet in huisarrest, eerst in Asse, later in Tervuren.

Tot ver in de jaren vijftig teerde de alma mater, verpersoonlijkt in haar rector, op de herwonnen heldenstatus. Door onder meer het verlenen van eredoctoraten aan oorlogshelden en boegbeelden van het katholieke verzet (diploma's, foto's, gelegenheidsdrukkerij, persoonsdossiers), slaagde Van Waeyenbergh erin om deze status nog verder te cultiveren. Het legde de universiteit geen windeieren. De bibliotheek herrees uit haar as, vrijgevigheid (dossiers van weldoeners) en katholiek mecenaat (projectdossiers) kenden geen grenzen en nieuwe gebouwen schoten als paddenstoelen uit de grond (bouwdossiers met plannen en foto's).

De strijd lust van Van Waeyenbergh was na de oorlog niet geluwd. Toen de socialistische minister Léo Collard in 1954 aan kwam draven met een nieuwe Schoolwet, die nadelig was voor het Vrij Onderwijs, nam de rector de leiding. Hij slaagde erin zijn katholieke stoottroepen te groeperen.

Studentenbetogingen in het academiejaar 1954-55 werden oogluikend toegelaten. Dat ook in politieke kring zijn optreden werd gewaardeerd, bewijst hét pronkstuk van het archief. In 1959 schonk minister Theo Lefèvre het originele gehandtekeningde CVP-exemplaar van het Schoolpact uit dankbaarheid aan de Leuvense rector. Dit stuk, dat onverwacht opdook in het privéarchief van Van Waeyenbergh, is alvast van nationaal belang.

*Kjell Corens
wordt vervolgd*

De onderwerpscatalogus van de Centrale Bibliotheek Onlangs zijn de twee kaartcatalogi van de 'CB' uit hún zaal letterlijk 'buitengezet'. Zij kamperen nu in de hal en in de gang naar het Tabularium. Deze verhuizing is duidelijk een 'pis-aller', ingegeven door management-overwegingen en verantwoord met een verwijzing naar LIBIS^{ng}, sinds 1982 toegankelijk met de aanwinsten vanaf 1971. Zeker de alfabetische catalogus, voor duizenden boeken verworven vóór 1971 nog altijd de enige bron, verdient een betere locatie.

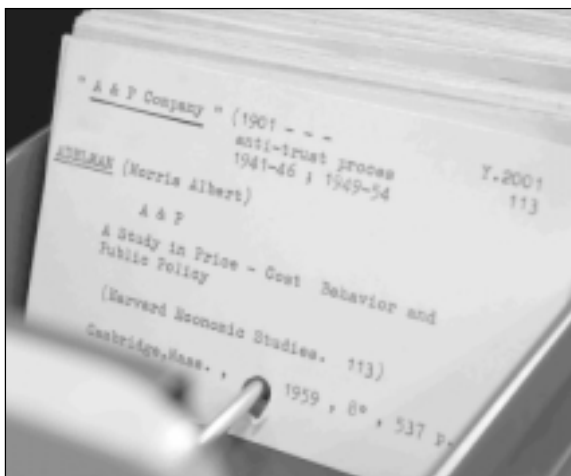
De onderwerps- of analytische catalogus, is het halve-levenswerk van de hulpbibliothecaris, filosoof en theoloog Jules Brusselmans (1897-1976).¹ Toen na W.O. II de bibliotheek weer haar intrek nam in het (gedeeltelijk gerestaureerde) gebouw aan het Ladeuzeplein, zette Brusselmans meteen een dubbele analytische catalogus, Frans en Nederlands, op het getouw. Hij werd deeltijds bijgestaan door de Franstalige classicus Théo Schillings (1902-1989),² maar Brusselmans was ontegensprekelijk de ruggengraat van de onderneming. Hij had het concept bedacht, selecteerde het leeuwendeel van de publicaties, legde de trefwoorden vast, typte de kaarten en laste ze zelf in. Na een goed jaar, einde 1948, telde de Nederlandse catalogus al bijna 134.000 kaarten.

Toen ik in juli 1965 als adjunct-conservator mocht bijspringen,³ waren er meer dan 435.000. Per 1 oktober 1968 ging Brusselmans met emeritaat, maar kwam daarna, met flambard, nog dagelijks werken tot kort voor zijn dood. Ik kreeg de verantwoordelijkheid voor de Nederlandse catalogus,⁴ met als adjunct de historicus Werner Jonckheere (°1937).⁵ Wij namen het initiatief om supplementair enkele tientallen lopende tijdschriften (humane wetenschappen) te

excerperen en de relevante trefwoorden op te nemen. We kregen hierbij de hulp van Alberic (Briek) Regent (°1943),⁶ die het typwerk deed en de kaarten inlaste. In oktober 1969 legde ik deze functie neer en werd Werner conservator. Hij en Briek zetten het werk nog een jaar verder. In 1970, na de splitsing van de universiteit, werd Werner bevorderd tot adjunct-hoofdbibliothecaris en koos de bibliotheek voor de automatisering.⁷ Het 'hand- (en denk)werk' aan de onderwerpscatalogus werd stopgezet. Dan telde die een kleine 750.000 kaarten. In de 23 jaar van zijn bestaan waren jaarlijks gemiddeld 32.600 kaarten ingelast, bijna 100 per dag.

Nu staan in het gelid van 33 metalen meubelen precies 524 kaartenlades, met de trefwoorden netjes alfabetisch geordend, van *A & P Company* tot *Zypaeus*. Op elke kaart staan onder het trefwoord, soms met een subtrefwoord, de bibliografische referentie en het boeknummer. Vaak zijn er ook extra notities, die de inhoud omschrijven, attenderen op bibliografie, belangrijke hoofdstukken, verwante trefwoorden enz. Het geheel van de cartotheek kan gelden als een beredeneerde alfabetische catalogus van door de Centrale Bibliotheek verworven publicaties. Met enige overdrijving kan

gezegd worden dat de lezers hier een bibliografische aanzet vinden voor de studie van elk onderwerp, ‘over elk kenbaar ding’ dixit Pico della Mirandola, helaas slechts tot 1970.

Ter illustratie pluk ik er ‘at random’ drie lemmata uit, van drie sterk verschillende domeinen. In lade 3 zit *aardappel*, met in totaal 71 kaarten, hieronder de sub-trefwoorden *bewaring*, *biochemie*, *cytologie*, enz., daarna nog 10 samenstellingen, als *aardappelproductie* en *aardappelziekten*. Dit is een *Fundgrube* voor een studie in de landbouwwetenschap.

In lade 204 wordt *Hegel* bedacht met een kleine 300 kaarten, die via sub-trefwoorden als het ware een gestructureerde bibliografie voor de studie van de Duitse wijsgeer geven: eerst inleidend (*bibliografie*, *studiën*, *lexicon*), dan algemeen (*leven*, *invloeden*, *werken*), vervolgens deelaspecten (*analogie*, *dialectiek*, *esthetiek*, *godsleer* enz., tot *taalfilosofie* en *vrijheid*). Eén ‘winstpunt’ stip ik even aan: onder *godsleer* wordt de bundel *Philosophie et religion* van Georges Van Riet (1970) vermeld, met verwijzing naar het hoofdstuk over *Le problème de Dieu chez Hegel*. Zo’n tip kan men zeker niet vinden via een geautomatiseerde titellijst.

Mijn laatste voorbeeld komt uit lade 523: *Zürich*. Hier staan 28 kaarten gerangschikt onder de subreferenties *archeologie*, *archivalia*, *bibliotheken*, enz., tot *sociaal-economisch leven* en *universiteit*. Wie literatuur zoekt over de grootste en rijkste Zwitserse stad, kan beginnen met deze (mini-)bibliografie.

Finaliter mag blijken dat er in deze trefwoordencatalogus, hoewel in 1970 stopgezet, nog heel wat nuttigs te garen valt voor een oriënterende bibliografie in een veelheid van studiedomeinen. ‘Als men klein met groot mag vergelijken’ (zei Vergilius): de informatie die men via LIBIS^{ng} kan opvragen, is erg uitgebreid, maar niet meteen nuttig voor een bibliografie over een bepaald *onderwerp*. Eén steekproef, bijna karikaturaal, maar reëel uitgevoerd is de *aardappel* van daarnet. Als men nu (8 augustus 2006, klokke elf) op LIBIS^{ng} *aardappel* aanklikt, krijgt men een voorgerecht van 259 Nederlandse titels voorgeschoteld. Dan moet men nog een paar tientallen vertalingen langs, van *batata* over *Kartoffel*, *pomme de terre* en *potato* tot en met *ziemniak*, en men krijgt een lucullusmenu van enkele duizenden titels, maar geen verteerbare *aardappel*-bibliografie. Een onderwerpscatalogus blijft dus een belangrijk hulpmiddel.

Onze kaartcatalogus heeft uiteraard zijn onvolkomenheden, en vooral een chronologische handicap, die met de dag groter wordt. Toch blijft hij nuttig. Het zou onwijs zijn hem zonder meer te laten verdwijnen.

Andries Welkenhuysen

Met dank aan mijn medewerkers van toen, Werner Jonckheere en Briek Regent, en aan de behulpzame dames Denise Delvaux en Katharina Smeyers.

- ¹ Priester van het aartsbisdom Mechelen, doctor in de wijsbegeerte en de godgeleerdheid, vanaf 1939 hulpbibliothecaris.
- ² Doctor van Leuven en M.A. van Yale, leraar Frans aan het Leuvense Atheneum en halftijds werkzaam in de bibliotheek, met de titel van lector; pensioengerechtigd in 1967.
- ³ Op vrijwillige basis, daartoe aangezocht door de pas benoemde prorector, uittredend hoofdbibliothecaris Edouard Massaux (°1920), met al een voltijdse opdracht als docent in de faculteit Letteren.
- ⁴ In 1967 mocht ik vier maanden in de VS bibliotheken bezoeken met nieuwe systemen van leatuur-analyse. In de National Library of Medicine (Bethesda, MD) kon ik kennismaken met de geautomatiseerde Medlars-Medicine Service. Zie mijn opstel Doelmatige organisatie en elektronische apparatuur: de National Library of Medicine te Bethesda, Maryland, *Onze Alma Mater*, 21 (1967), p. 232-241.
- ⁵ Drs. geschiedenis 1960 en aspirant N.F.W.O. 1964-1967; in 1969 conservator en vanaf 1970 adjunct-hoofdbibliothecaris, tot zijn pensionering einde 2002.
- ⁶ Briek had later een belangrijke rol in het opstarten van het [DOBIS-]LIBIS systeem; met pensioen einde 2003.
- ⁷ Zie het opstel van W.G. Jonckheere, Alternatieven voor de traditionele onderwerpscatalogus, *Bibliotheekgids*, 52 (1976), p. 167-175.

Pagina 1: De verstevigde staande pers voor de blindendruk, geëst door Azélie Hubert (fl. 1817) naar Julie Ribault (°1789), in: Sébastien Guillié, *Essai sur l'instruction des aveugles ou exposé analytique des procédés employés pour les instruire*, Parijs 1817, p. 122. K.U.Leuven, Centrale Bibliotheek, Tabularium, 8A4090.

De tentoonstelling *Justus Lipsius (1547-1606). Een geleerde en zijn Europese netwerk. Tentoonstelling n.a.v. de 400ste verjaardag van zijn dood* opent op woensdag 18 oktober (en niet op 5 oktober zoals gemeld in het vorige nummer) en loopt tot 20 december 2006. Het Seminarium philologiae humanisticae van de K.U.Leuven werkt samen met de Centrale Bibliotheek. Er hoort een wetenschappelijke catalogus bij, uitgegeven door Dirk Sacré en Jeanine De Landtsheer. De nadruk ligt op het wijde netwerk van Lipsius' correspondenten. De intense briefwisseling met geleerden en hooggeplaatsten over heel Europa biedt een boeiend en gevarieerd getuigenis van de reputatie die de Leuvense hoogleraar zich bij zijn tijdgenoten verwierf.

Ex Officina: Nieuwsbrief is een publicatie van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek* van de K.U.Leuven, en verschijnt driemaal per jaar. Leden ontvangen deze publicatie gratis.

Lidmaatschap: € 25 per kalenderjaar, te storten op rekeningnummer 432-0001051-30 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, met vermelding van *Lidmaatschap 2006*. Voor giften vanaf € 30 - exclusief het lidmaatschapsgeld - wordt een attest van fiscale vrijstelling verleend, alleen wanneer het geld wordt gestort op de afzonderlijke mecenaatsrekening 432-0000011-57 van de K.U.Leuven, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, met vermelding van: 5GD-PATEI1-P3610 - *Universiteitsbibliotheek - vrienden - fiscaal attest gewenst*.

Abonnement: geïnteresseerden kunnen zich ook abonneren, zonder lid te worden. Een abonnement voor het jaar 2006 kost € 25, te storten op rekeningnummer 432-0001051-30 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, met vermelding van *Abonnement 2006*
Ex Officina: Nieuwsbrief.

Colofon.

Redactie: Chris Coppens (eindredacteur), Mark Derez, Katharina Smeyers (hoofdredeacteur), Jo Tollebeek, Dirk van Eldere, Jan van Impe.

Werken mee aan dit nummer: Chris Coppens, Kjell Corens en Andries Welkenhuysen.

Redactieadres: Katharina Smeyers, Tabularium, Centrale Bibliotheek, K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, 016/32.46.22, fax 016/32.46.91; e-mail: katharina.smeyers@bib.kuleuven.be.

URL: <http://www.bib.kuleuven.be/ub/vrienden.html>.

Opmaak: Greet Foblets, Grafiek Bvba, 016/89.01.68. **Druk:** Acco. **Oplage:** 500. **ISSN:** 0772-6848.

Verantwoordelijke uitgever: Armand Vandeplas, Grétrystraat 36, 2018 Antwerpen.

